LOS LLIRIS BLANCHS

PER LADY GERGINA FULLERTON

(Acabament.)

Si algú hagués observat á la senyoreta de Saint-Valery quan feu sa entrada al saló ab sa tia y ab Joana, hauria quedat sorprés de la mobilitat d' expressió de sa cara y de la profonda emoció que s' hi pintava. Tenia 'ls ulls fixos á la porta, y quan Pau entrá esperá ansiosa l' instant en que notaria 'l seu adorno. Quan arrivá aquest moment, la agitació del jove 's feu molt més visible encara que la de Blanca. Se torná groch y roig successivament y tot lo temps que durá 'l dinar, desde 'l cantó de taula ahont ell era, no cessá de mirar aquellas flors blancas tan plenas pera ell de tristos recorts y de joyosas esperansas. Las respostas que feu á las insinuacions de la senyora del prefecte, de la que tenia l' insigne honor d' estar al costat, eran, cal confessarho, un xich incoherents.

No pogué de cap manera avans del ball acostarse á la senyoreta de Saint-Valery. Desde 'l matí l' havia compromesa pera 'l primer rigodon, pero ni l' un ni l' altre havian pensat ab l' altra parella, y després d' haver permanescut drets de costat alguns instants en la sala de ball, anaren á refugiarse en un saló ahont la canonesa ab altres damas y senyors de sa edat jugavan tranquilament al whist. S' assentaren en un canapé al peu de la porta y permanesqueren silencioso una estona. De prompte, digué ell ab veu turbada per la emoció:

—¿Té algun significat l' haver escullit vosté aquest adorno?

Ella enrogí y no contestá.

— Per favor, respónguim, li torná ellá preguntar, aqueixos lliris blanchs tenen significat?

Los ulls de Blanca digueren lo *si* que no gosava á murmurar. Després ell li feu una altra pregunta y vá rebre resposta favorable. Llavors seguí una d' aquestas horas d' estranys y ubriacadors goigs; una

d' aquestas horas com se 'n troban ben pocas en la vida, y que son seguidas ja per una ditxa real, ja per un llarch y amarch desencantament. Los que han conegut tals moments no 'n negarán la dolsor. L' amor dels dos joves era ardent y desinteressat, perque Pau s' hauria mort primer que confessar sa passió, si no hagués vist que de no confessarla Blanca hauria sigut desgraciada.

Mentres ells dos parlavan del brillant pervenir que s' obria al seu davant, lo rector del poble, de la mateixa parroquia á que pertanyia 'l castell de Blanca, entrá en l' aposento ab decidit pas. Ella volgué aturar al bon sacerdot, perque desitjava presentarli á Pau.

—No 'm detinga ara, filla meva, li digué; un malalt me demana y vaig á pregar al senyor Comte que 'm deixi son carruatje. Mentres enganxarán li diré alguna cosa.

Un moment després torná; ella li presentá á M. de Nerval y després li preguntá:

—Ha d' anar molt lluny, senyor rector?

—Si, bastant lluny d' aquí, contestá. No es pás per un de mos parroquians que m' han enviat á cercar, pero mon company d' Outre-Champ es fora, y Genoveva, la florista, s' está morint.

Blanca s' esgarrifá, y digué:

—Ahir la vaig veure; no sabia que estés tan mala.

—Sa vida, replicá 'l sacerdot, no s' aguantava sino d' un fil, fa ja algunas setmanas. Era com un llum que té tot l' oli consumit y que á la més débil bufada corre perill d' apagarse. Lo noy que m' ha vingut á cercar m' ha dit que la pobre havía travallat tota la nit darrera pera acabar unas flors que necessitava una senyora pel ball. Feya molt fret, y aixó haurá estat lo cop mortal.

No 's pot descriure lo que Blanca sentía en aquell moment. Tragué á la canonesa de la taula de whist y á Joana de la sala de ball, suplicántlashi que donguessen ordre d' enganxar inmediatament á fi de tornar al castell.

—Conta á ma tia tota la historia dels lliris blanch—digué á Joana deixantse caure en un racó del carruatje y plorant amargament.—Genoveva está finant.

III

L' endemá al matí, dejorn, Blanca y Joana se feren dur á Outre-Champ. Blanca digué á la seva amiga tot lo que havía passat la vigilia al vespre entre ella y M. de Nerval, pero afegí:

—Ara tot es acabat, perque no 'm casaré may. ¿Cóm podría Deu benehir una unió á tal preu comprada?

Y sos plors comensaren de nou, mes amarchs y mes abundants que may.

Quan arrivaren á la casa trobaren los finestrons tancats y comprengueren que tot s' havía acabat. Roseta las rebé á la porta y, tot plorant, las dugué á la cambreta ahont reposava sa pobre germana morta. Las tres noyas s' agenollaren juntas y pregaren per espay d' algun temps. Quan passaren á la vehina pessa, Roseta digué á Blanca ab tremolenca veu:

—Oh, senyoreta, ma pobre Genoveva l' ha benehida de tot cor avans de morir. Deya que gracias á vosté se 'n anava d' aquest mon mes tranquila de lo que ella hauría pogut esperar, y que pregaría á Deu que li recompensés.

Blanca quedá sorpresa y Joana demaná á Roseta que s' espliqués.

—La cantitat que la senyoreta doná á ma pobre Genoveva per los lliris blanchs que sas mans agraciadas varen fer en las darreras horas de sa vida, era just lo que 's necessitava pera procurar un substitut á Joan Bartet, lo meu promés. Ella m' encarregá que li digués á vosté, que n' hi demaná un preu tan exhorbitant perque 's sentía morir y no volía deixarme sola en lo mon, obligada á viure entre desconeguts mentres no 'm puga casar. Ara Joan pot quedarse, pero quan més ditxosa soch, més vivament sento la pérdua de la que tant travallá pera mi la nit darrera, mentres que jo dormía tranquilament prop seu.—Y Roseta ab lo rostre entre sas mans continuá plorant.

Blanca s' alsá y li digué:

—Jo seré sempre la teva amiga, pobre Roseta, en recort de Genoveva. Tornaré á véuret, y Joan Bartet no 's casará ab una orfaneta sense recursos.

Després torná altra vegada á agenollarse als peus del llit ahont descansava en pau lo cos de Genoveva y li dedicá una llarga y ferventa pregaria.

Molts dias necessitá la senyoreta de Saint-Valery pera referse de las emocions d' aquella nit en que lo goig y 'l pesar s' havian succehit tan rápidament. Un accés de remordiments li feu rebutjar de veure á Pau de Nerval y la privá de parlar del compromís que lligava als dos. Lo dia del enterro de Genoveva volgué enviar pera que fossen depositats sobre la tomba, los lliris blanchs que havian jugat tan gran paper en tots aquestos fets, y 'l diumenje següent se 'n aná á trobar á son vell amich lo rector. Li contá tota sa historia y acabá dihentli que anava á rompre aquell desgraciat jurament, y en repara-

ció de la mort de Genoveva á ferse Pobre clarissa ó Germaneta dels pobres.

L' anciá mitjrihent li contestá:

—Vosté no fará semblant cosa, filla meva. Deu no la crida á la vida relligiosa, sino que desitja que li sia una fidel servidora en lo mon. Sé que M. de Nerval es un galant subjecte digne de vosté. Vosté s' hi casará y 'ls dos farán tot lo bé que podrán.

—Pero jo no mereixo esser ditxosa després d' haver ocasionat la mort de Genoveva.

—Escolti, filla meva; vosté no deu exagerar la seva falta. Vosté obrá ab lleugeresa; fins ha sigut un xich egoista si vol; pero 'l bon Deu en sa infinita misericordia ha convertit aquest acte irreflexiu en font de benediccions pera Genoveva y Roseta. Mercés á la cantitat que vosté li doná per las flors la germana gran ha mort en pau y la petita, l' objecte del seu amor en sa vida, será ditxosa, y 's veurá rodejada de benestar. En quant á vosté, filla meva, entrará ara al estat del matrimoni d' una manera més séria y ab pensaments més sants de lo que ho hauria fet á no esser per aquest extrany incident.

—No obstant, jo tinch d' expiar la falta del meu egoisme y lleugeresa.

—Molt bé; li donare una penitencia que haurá de durar tota la seva vida.

Blanca mirá ab ansietat al bon sacerdot.

—Vosté no dirá may, y empleará tota la seva influencia ab sas amigas pera que no digan al encarregar un objecte d' adorno: *haig de tenirlo pera tal dia.* A causa d' aquestas paraulas no se n' han vist pocas ni gayres de tristas consecuencias, molt més dolorosas que la mort ditxosa, encara que precipitada, de la pobre Genoveva.

Tres casaments tingueren lloch lo mateix dia, al cap d' uns quants mesos de tot aixó. La senyoreta Blanca de Saint-Valery s' uní ab M. Pau de Nerval; la senyoreta Joana de Tourville ab lo vescomte de Plessy, y Roseta ab Joan Bartet. En los rams que las nuvias portavan no hi havia pas lliris blanchs, pero totas pensaren aquell dia en las flors que Genoveva feu la darrera nit de sa vida, y al sortir de la iglesia, las tres se separaren un instant del alegre acompanyament ab sos esposos y anaren á agenollarse al peu de la tomba de la pobre noya á quí tant devian.

UN REFRAN POPULAR

GAYRE be no hi ha cap poble ni poblet á Catalunya que no tinga 'l seu refran pera expressar ja sía 'l seu carácter, costums, usos ó manera de sentir y pensar, ja sía pera determinar en una sola frase sentenciosa sa situació, son comers, sa producció, en una paraula, lo que simbolisa sa riquesa.

D' aquí vé que moltas vegadas se m' ha acudit que sería un bé inmens pera las lletras catalanas en general la publicació d' un aplech d' aquestas sentencias populars. Una obra aixís donaría datos segurs á la historia, á la geografía y á la llingüística, sense contar lo útil que fora pera la literatura popular lo treure tantas y tantas bellesas que 's troban avuy dia malmetentse en lo descuidat arxiu de la tradició oral.

Sense pretensions de cap mena, y sols ab l' intent d' aportar al gran edifici la humil pedra que m' ha vingut á má escrich aquestas ratllas, ben convensut de que ma obligació no queda terminada, ans al contrari, de que debia comprobar la certesa de la llegenda popular que vaig á contar. Mas ocupacions no m' ho han permés, y no ha de sentirho ningú, perque á n' això 's deurá tal vegada que personas més entesas y avesadas á n' aquesta mena de travalls fassin lo que ma desidia y sobre tot ma incompetencia no m' han permés fer.

Los pobles situats á l' altra banda del Montseny entre 'ls quals se troba Arbucias, solen dir:

Gent d' Arbucias
gent d' astucias

y també:

gent d' Arbucías
gent d' astucias
mata-valons.

Desseguida 's compren que 'l tercer vers ha sigut afegit pera explicar los altres dos, lo qual sol passar frecuentment en los refrans.

Héus aquí ara com explica 'l poble l' orígen d' aquesta sentencia popular.

Havía passat ja la guerra de successió. Com se pot suposar tots los pobles del Montseny eran vigatans, ó mellor dit, tots havían defensat la causa del Arxiduch que era la causa de la patria; pero 'l partit contrari havía triunfat, y la pau s' havía sellat ab la sanch dels nobles barcelonins que havian pagat ben cara sa resistencia.

Tot Catalunya estava en pau, y las tropas extranjeras que havía necessitat Felip V pera cenyirse la corona se 'n tornavan cap á sa patria acompanyadas de tropas castellanas.

Una d' aquestas columnas al passar per Breda vá dirigirse cap á Arbucias, y com era natural, los Ajuntaments de tots los pobles enviavan una comissió pera oferir sos serveys á las tropas del rey que tants bons tractes havía fet als catalans Las tropas miravan encara al país com á enemich y 'ls catalans per sa part no deixavan de mirar á las tropas de reull.

Lo poble d' Arbucias estava llavors gayre bé incomunicat; no 's parlava ni de camins vehinals, y sols algun que altre curriol l' unía ab los poblets dels voltants. Per aixó, y per las ordinarias ocupacions del seu llavors reduhit vehinat, se compren que no pensessen en veure tropas, terminada del tot la guerra, y que 'l jefe de la columna determinés fer nit en un hostal situat á un quart ben bó del poble, resolt al endemá á castigar la falta d' atenció de no sortir cap autoritat á rébrels.

Corregué al vespre la veu pel poble, dels que anavan plegant del travall del camp, que un grós destacament havia arrivat al hostal indicat, y al saberho 'l batlle ab alguns companys de consistori determinaren sortir alsendemá com calía al cárrech oficial que desempenyavan. Y dit y fet, la comissió de bon matí sortí del poble, no sense que alguns curiosos procuressen fer més solemne l' acta ab sa presencia, y al arribar al hostal lo batlle entrá tot sol, demanant pel jefe als centinellas.

Aquest, que era segons sembla un castellá completament nou á Catalunya, 'l deixá explicar sense entendrel d' una paraula, renyantlo després per l' acte de poca atenció de que l' havian fet objecte. Inútil es que 's diga que tampoch lo batlle entengué de rés al militar; únicament los curiosos entengueren que la cosa anava de malas, venint á donarlos la rahó 'l veure que aquella estranya conversa la feu termi-

nar lo jefe ab una bofetada al batlle, al que deixá aturdit, tornantsen á dintre l' hostal.

La nova de lo succehit arrivá á Arbucias més depressa que 'l mateix batlle ofés, y aixó que la irritació 'l portava. En quant al jefe de la columna, doná ordre d' avansar y entrar al poble per ferse donar guias y provisions.

Sortiren del hostal las tropas no fent cas de sentir tocar campanas, perque á cada poble los hi havian fet una acullida semblant en senyal de festa. De segur que 'l jefe estava satisfet de las rahons *convincents* que havia donat al batlle pera demostrarli que se 'ls devia rebre atentament.

Pero al esser al mitj del poble, y al trobarse enterament sols los soldats, ab las casas desertas, sospitá un xich massa tart, que 'l toch de la campana no significava res de bó, perque entrar á la plassa y parar de tocar, tot fou hu. Allavors se sentiren respondre altras campanas lluny, lluny, y la retaguardia enterá al jefe de la columna que era impossible retrocedir perque tots los turons de una y altra banda del Rieral estavan plens de gent armada.

No 's va perdre per no intentarho, més després d' algunas probas pera forsar aquell pas que tan franch havian trovat poch avans, desistí del seu empenyo, decidintse á anar pera amunt com qui va cap á Vich.

Pero com més avansavan més s' anava estrenyent lo cercol de montanyas, y per tot arreu se veyan sortir, per entre 'ls espessos aulets y sureras clapas vermellas que pera lo exércit castellá-francés eran altres tants senyals de dol.

En fí, se conta que ni un soldat deixaren viu pera que pogués esplicarho, y aixó que 's tractava d' una grossa columna. Ja á saber que 'ls somatents d' Arbucias y pobles dels voltants no eran forts pel número sino per la valentía y per coneixer totas las tasqueras.

La major part dels soldats que moriren en aquella acció, eran guardas valonas que havian contribuhit á posar lo jou á Catalunya.

En cástich Felip V imposá al poble d' Arbucias un censal com á contribució de guerra que, segons diuhen, no fá gayre temps s' extingí del tot. En l' arxiu municipal d' Arbucias podria comprobarse prou.

S. FARNÉS.

LO BES DEL MORT

Al punt que cantava 'l gall
l' he sentit com me besava
jo be l' he escoltat venir
y 'ls cabells se m' aixecavan.
Mare treyeume aquest glas
que 'm sento al mitj de la galta.

M' he cobert ab lo llensol
lo llensol y la llassada
y encara ab las mans als ulls
prou l' he vist com me mirava.
Mare treyeume aquest glas
que 'm sento al mitj de la galta.

Del altar del sagrament
are 'n vinch y estich glassada,
que al besar al bon Jesús
m' ha semblat qu' ell me besava.
Mare treyeume aquest glas
que 'm sento al mitj de la galta.

Mare se 'm tancan los ulls
y 'l cor de glatir se 'm para
mon ánima se 'n va al cel
mes no se 'n va aconortada.
Mare treyeume aquell glas
que 'm queda assobre la galta!

A. G.

DOS ESPIAS

PER ANTONI GHISLANZONI

Cap. I.—*De quina manera un home sabi y lleig pot ser pres per un espia.*

las derrerias del mes de Juliol de 1860, dinavan tranquilament á l' hostal del *Lleó d' or*, de Lecco, D. Domingo Zannadio, geólech, y lo naturalista, professor de botánica, D. Cándi Frigerio.

—Avuy me 'n vaig á Bellano, deya 'l primer.

—Está be, responia l' altre. Anirém junts fins á Varenna, ahont baixaré de la diligencia per arrivarme fins á Menaggio. Tinch ganas de seguir la vall de Porlezza y las alturas que l' envoltan. La naturalesa d' aquell terreno me sembla propicia pera las mevas investigacions. Ja sabeu que vaig derrera l' *Eléboro groch tacat*, pera probar al estimadíssim professor D. Joan Jaume Mazzoldi d' Imola, que aquella planta 's fá també pels paíssos montanyosos de la Lombardia, lo qual pretenia combatrer l' honorable sabi en la seva última disertació: *De Helleboro et aliis begetalibus veneficis provincie Comensis.*

Aquestas paraulas foren pronunciadas en veu baixa, pero lo nom de Mazzoldi (1), ferí l' oido de un individuo que dinava tot sol á poca distancia dels professors. Lo desconegut alsá 'l cap del plat, y llensant una mirada de sospita als dos que enrahonavan—quina nissaga d' animals raros son aquestos? murmurá entre dents.

D. Domingo Zannadio y 'l Sr. Frigerio tenen, en efecte, un exterior poch simpátich. Lo primer es un home á l' antiga: cabell curt, barba rasa, pardessus negre y llarch, corbata blanca y desfeta. L' altre, mes jove d' edat, mes elegant en lo vestir, fou dotat per la na-

(1) En aquella época era universalment conegut un Mazzoldi, literato y periodista, agent de la tiranía austriaca y confident de la policía.

tura de uns certs ulls grossos molt sortits, inyectats de sang, que fa angunia 'l veurels. Las fatigosas exploracions científicas, la delicada indigació dels pétalos y dels pistilos obligan al Sr. Frigerio á portar ulleras, duas grans antiparras clavadas sobre 'l nas que donan á la fesomía del sabi una expressió feréstega.

—Me 'n alegro de que vos entretingueu en las voreras del llach, prosseguí Zannadio; aixís alguna vegada podrém trobárnoshi junts y ocuparnos de ciencia..... Jo també he vingut á n' aquestas montanyas per rahons científicas..... pera descubrir nous datos en confirmació de las mevas teorías sobre la formació del globo. ¿Havéu llegit la meva última Memoria sobre 'ls *Estratus antidiluvians*?

—L' he llegida y l' he admirada.

—Si las investigacions que vaig á fer me surten be, d' aquí pochs anys lo sistema d' Humboldt será reputat com un deliri de una gran inteligencia.

En aquest punt de la conversa, l' individuo que seya á poca distancia dels dos homes de ciencia surt del menjador y compareix, al cap de poca estona, derrera la finestra que domina la taula, en companyía de un nou personatje.

—Humboldt era íntim amich meu, continuá 'l Sr. Zannadio, fa deu anys que vaig empendre expressament un viatje á Praga pera anarlo á visitar..... Y en aquella ocasió vaig tenir l' honor de contraure estreta amistat ab los Srs. Elipazter, Zanbadeuzer y Cropztastroffer de Viena y altres colegas austriachs ab los quals estich encara en correspondencia.

—Los austríachs valen molt més que nosaltres en quant á ciencias naturals.....

—Son més lógichs y més profundos..... Acabarán per ensorrar los antichs sistemas, á despit dels nostres doctrinaris que s' obstinan en sostenir sas descabelladas teorías.....

—Estém completament d' acort..... Jo també sento una verdadera adoració pels austríachs y per son geni profundo.....

Los dos espías que desde 'l march de la finestra recullen las sílabas esbarriadas de tant estranya conversa, espurnejan foch pels ulls y treuhen escuma per la boca com dos gossos rabiosos. Al sentir las paraulas proferidas per lo senyor Frigerio: *los austríachs valen molt més que nosaltres*, un dels que espiavan agafa una marmita pera etzibarla al mitj de la taula.

—Prudencia, li diu son company.... Es precís obrar ab legalitat. Probar d' atraparlos infraganti y llavors ferlo agafar ó encara millor ferlos penjar.

—Te dich que aqueixos deuhen ser dos jesuitas enviats per Lamoriciere (1) pera allistar voluntaris.

—Jo crech mes aviat que son dos austriachs que han vigut á explorar las montanyas....

—L' un d' ells ha anomenat en Mazzoldi... Me jugaría que 'l més jove, aquell de las ulleras, es lo célebre Perego, redactor del Diari de Verona (2)

—Jo crech que sería bo avisar á la Autoritat....

—O bé cridar la Guardia Nacional y fer envoltar l' hostal.

—Si no tingués de marxar desseguida á Menaggio, jo 't juro que 'ls serviría d' alló millor á n' aquestos dos caps de forca!...

Mentres á l' altre part de la finestra te lloch aquest furiós diálech, lo majoral de la diligencia s' acosta als dos homes de ciencia pera avisarlos de que es hora de marxar, y lo senyor Zannadio y 'l senyor Frigerio, saldat lo compte ab l' hostaler, se 'n van conversant cap al pati pera pendre puesto en la diligencia.

Cap. II.—*En la diligencia.*

Los dos interlocutors de la finestra s' estrenyen la ma y se separan. Lo quí te d' anarsen á Menaggio s' está darrera dels sabis com un gos coniller que sent lo rastre, com un gat que deixa en llibertat als ratolins pera aixarparlos y esmenucarlos. L'altre avans de que marxi la diligencia corra al café de las Columnas y, tot agitat, explica á tothom que 'l vol sentir los estranys rahonaments sentits en la posada del *Lleó d' or*. La historia dels dos espías se propaga en menos de dos minuts per lo vehinat. Quan la diligencia está á punt de marxar, lo pati de la posada s' ompla de curiosos.

Benaventurats homes científichs! Capficats ab meditacions y cálculs, seduhits per las hipótesis vagas é indeterminadas sobre que descansan sos sistemas, atravessan lo mon en alas de la imaginació, agéns als perills que 'ls envoltan. Los senyors Zannadio y Frigerio pujan á la diligencia y 's deixan caure comodament sobre 'ls tous coixins, meditant l' un la hipótesis dels estratus antidiluvians y flayrant l' altre eléboros ab la fantasía, mentres una gentada febrosa y ayrada 'ls fulmina anatemas y cent ulls de basilisch llensan contra ells lo verí del odi.

¡Ay si la diligencia tardés un minut mes á marxar! La extremitut popular está prop sa darrera críssis.... Quatre homes del poble están ja pera abalansarse á las portellas y agafar per la punta del pardessús

(1) General en cap del exércit del Papa, que tant parta prengué en la batalla de Castelfidardo. Morí per l' any 1864.

(2) Pere Perego, literato y periodista partidari del Austria, d' infame memoria. Morí á Verona l' any 1867 execrat de tothom.

al senyor Zannadio.... ¡Apa majoral! Una xurriacada als caballs. Salva dos astres de la ciencia qual prematura mort ocasionaría innumerables desastres! ¡Ay de la humanitat si 'l eléboro groch creixés ignorat en las montanyas de la Valtellina! ¡Ay de las generacions futuras si 'l senyor Zannadio no arrivés á descubrir quants sigles fa que li passá pel cap á Deu formar aquesta inmensa bola que se 'n diu la Terra!

La Providencia va inspirar al postilló; mentres los quatre energúmenos estavan á punt de cumplir son sanguinari propósit, los caballs emprengueren la carrera y la diligencia sortí rápidament del pati.

Nostres lectors no ignoran que entre 'ls passatjers qu' anavan pel camí de Varenna s' hi troba 'l jove aquell que avans havía escoltat lo coloqui reaccionari dels dos homes de ciencia. Era aquest un tal Galiá Gallina, sastre de Menaggio, molt conegut en lo seu país natiu per son entussiasme patriótich. Xicot de gran cor, pero de molt poch cap y sense conviccions, no somniava més que perfidias y maquinacions infernals tramadas pels enemichs de la Italia en dany del propi país. Creya de bona fe que li dolía al Austria, més que tot altra desgracia, la pérdua de Menaggio y que cediría de bona gana Venecia, ab tal de recobrar aquell recó de paradís. Lo pobre xicot no veya, en tots los extranjers que s' esqueyan á visitar las voreras del Lario, mes que austríachs ó espias dels austríachs. Figureuvos si li semblaría sentir punxas al assiento, colocat en la diligencia entremitj de dos desconeguts que tenía per emissaris del Austria.

Deu sab la horrible tragedia que hauria passat dintre la diligencia, si no haguessin intervingut á temperar la furia impacient de 'n Gallina, tres personas que, ab tot y esser molt lletjas, las anomenarém del bell sexo.

La part posterior de la diligencia estava donchs, per sort providencial, ocupada per tres donas: la senyora Catarina Menafuoco de Bellano y las seuas fillas grans Rosalba y Cornelia. La mamá Catarina es una dona d' uns xeixanta any, més grassa ja de lo necessari, y que espera encara engreixarse 'l doble quan haurá casat las dos espigadas xicotas que acompanya tots los dissaptes al mercat de Lecco, pera buscar las pessigollas d' algun negociant de pacotilla. Rosalba y Cornelia tenen un dot de sis mil duros cada d' una; pero aquest accessori que tal vegada podría exitar la sensibilitat d algun pela-canyas, no basta á omplir las moltas flaquesas d' aquellas duas estiradas momias. No cal dir de quin art, de quinas enginyosas estratagemas se val la mamá Catarina pera despatxar las sevas fillas, igual á la destresa ab que 'ls joves solters saben escapulirse del perill. La expulsió dels austríachs y la deslliuració de la Italia han reanimat las esperansas de

la senyora Menafuoco. Rosalba y Cornelia han guanyat nou atractiu ab una inmensa escarapela de llassos blanchs, vermells y verts que portan sobre 'l pit y que dissimula en part las naturals flaquesas. Rosalba y Cornelia s' han fet del partit polítich del únich diari que llegeixen. La mamá Catarina y las sevas fillas s' enteran de la política en *Lo Fibló* (Il Pungolo) (1), per aixó 's despertan cada demati ab opinions completament oposadas á las del dia avans.

Basti aquest bosqueig de fesomías y carácters, y continuém la narració.

Lo cassador no veu mes que llebras y becadas, l' astrónomo no veu mes que planetas, lo mineralogista no veu mes que pedras. La mamá Catarina no veu mes que marits per las sevas fillas.

Rosalba y Cornelia, tot just entradas en la diligencia, comensan á fletxar ab los ulls als dos sabis.

La senyora Menafuoco, pera trobar un pretext de conversa, se posa las ulleras y girantse á Rosalba:—Y bé?, comensa, que diu avuy lo nostre *Fibló*? Que 'l portas *Lo Fibló*?

—*Lo Fibló*, respon Rosalba posantse una má al pit y girant los ulls cap al Sr. Frigerio, *Lo Fibló*... crech que 'l tinch... aquí.

—Treu, donchs, aquest *Fibló* y llegeixme alguna cosa... de nou.

—No sabs, mamá, que no m'agrada llegir en veu alta cosas patrióticas... y sobre tot ara que 's tracta de nostras victorias á Sicilia.

—Pobreta! Naturalment! Ben segur! Aquestas noyas mevas son tant sensibles que sempre que agafan aquest ditxós *Fibló* se 'ls n' hi va 'l cap, cauhen en basca y ja no se 'n pot fer res de bó. ¡Son criaturas. Y 'l nom de 'n Garibaldi las fascina de tal manera!... Basta! Cornelia... sabrá tal vegada, aixís per alt, donarme las noticias del dia... Rosalba... deixa *Lo Fibló* á la teva germana... y vejam si ella també 's desmaya!

Cornelia allarga la má pera pendre *Lo Fibló* apoyant lleugerament lo brás sobre 'l genoll del senyor Frigerio, qui, capficat per sas meditacions sobre 'ls eléboros, no s' adona de l' amorosa pressió. Mentrestant en Gallina, fent uns ulls com un esperitat, voldria prevenir á las senyoras del perill á que s' exposan parlant de política davant de dos emissaris del Austria (2).

—*Nosaltres* havém vensut, diu Cornelia després d' haver passat los ulls rápidament pel periódich. *Decididament* havém vensut en Milazzo..... *Nos* hem batut com á lleons; l' enemich, estamordit per

(1) Traduhirem sempre 'l nom d' aquest popular diari á fi de no desfer los jochs de paraula que ab éll fa l' autor.

(2) L' autor fa parlar á las senyoras Menafuoco ab l' estil enfátich y 'l frassejar propi de son diari predilecte.

la *nostra* embestida se tancá en la fortalesa..... Senyor Gallina, fassi 'l favor d' estirar *francament* las camas cap á l' esquerra. *Nos* ha afavorit ab una trepitjada que, *ingénuament* parlant, malviatje 'l gust que *'ns* ha donat.....

—Dispensi, senyora Cornelia, respón lo sastre de Menaggio signant de cua d' ull als dos sábis; mes preveyent certas..... eventualitats..... que podrian sobrevenir, crech..... que..... en aquestos moments..... s' hauria de parlar d' altra cosa, no pas de política.

La senyora Menafuoco, sense fer cas de tan extranya advertencia, prossegueix la conversa.

—Jo..... per ma part..... no so tan sensible al *Fibló* com las mevas fillas..... Lo llegeixo, me 'n faig capás cada vespre en lo llit..... després m' endormisco..... y bona nit y bon' hora. Pero aquestas..... aquestas criaturas de Deu..... no acaban may mes..... quan lo tenen entre mans. Si Giulay pogués tornar á n' aquest país crech que la nostra casa fora la primera que cremaria..... n' han dit tantas aquestas xicotas contra..... Ay! Senyor Gallina! Pero vos té no vol estar may quiet ab aquestas camas! M' ha clavat lo taló sobre 'l dit xich..... y li juro que no m' ha donat mica de gust.

En Gallina, signant altra vegada ab ulls esparverats als dos sábis que fins aquest moment no han encara badat boca, respón á la senyora Menafuoco:

—Si desitja saber de quin modo tractaria Giulay á las sevas fillas..... aquí hi han personas que podrian..... tal vegada.....

Las miradas, las alusions, las trepitjadas d' en Gallina son massa significativas pera que las senyoras Menafuoco no entrin en sospita. Cornelia que anava á intentar una segona demostració de simpatía contra las camas del senyor Frigerio, retirá ab tota prudencia la punta de la botina. Rosalba girant maliciosament la vista cap al altre sábi, s' atreveix á dirigirli la paraula pera saber de quin modo pensa respecte á política:

—Si desitja llegir *Lo Fibló*?

—Jo llegir *Lo Fibló*?..... respón lo geólech despertantse de sas meditacions..... Li agraheixo senyoreta..... Desgraciadament no he pogut may acostumarme á llegir en diligencia..... Y després..... si li haig d' esser franch la política de *Lo Fibló* no m' agrada massa.

—Prou que ho crech! murmurá en Gallina.

—Tal vegada vosté prefereix los diaris d' oposició.....

—M' agradan los diaris pensadors, que segueixen un principi determinat, que tenen un ideal fixo.....

—Com per exemple *La Armonia* (L' Armonia), *Lo Fuet* (La

Sferza), *Lo Campanar* (Il Campanile), prorrumpeix en Gallina petant de dents.

—Segons sembla, prossegueix la senyora Menafuoco, vosté no es massa partidari del ministeri..... *Francament* parlant, vosté no va del tot errat. *Nosaltres* admirém al comte Cavour, mes las *nostras* simpatías son per en Garibaldi..... Tots dos son *honrats* com *nosaltres*..... tots dos estiman la Italia..... com *nosaltres*. *Nosaltres* estarém ab ells mentres ells estigan ab la nació..... y ab *nosaltres*. Mentres procedeixin *francament*, *llealment*, *honradament* ab l' Italia, *nosaltres* procedirém *francament*, *llealment*, *honradament* ab ells..... En cas contrari, ho dihém *obertament*, *nosaltres honradament* los combatrém.

Pera sostreures al torment d' una política massa retumbant, lo senyor Zannadio 's treu una cartera de la butxaca y hi escriu algunas lletras. Mentres en Gallina, alsant lo cap per dessobre las espatllas del home de ciencia, sembla que 's mengi l' escrit ab los ulls, Cornelia creu del cas buscar conversa al Sr. Frigerio.

—¿Es la primera vegada que ve vosté per aquestas terras?

—Si... senyora.

—¿Qué potser va á Bellano?

—No... senyora.

—¿A Chiavenna?

—No... senyora.

—¿A Menaggio?

—Si... si senyora.

—¿Per temporada?

—No senyora.

—Cornelieta interromp la senyora Menafuoco, apoyant las mans sobre 'ls genolls com una reyna del teatro Fossati, te prohibeixo absolutament parlar ab personas, que, á part d' ésser de sexo distint, no son conegudas nostras y professan ademés opinions políticas contrarias á las que nosaltres professem.

—Jo no crech, tartamudejá turbat lo geólech... jo no crech haver ofés á aquesta senyoreta...

—Basta!... no entrem en polémicas... *Nosaltres* no dubtém que es vosté com *nosaltres* de la classe dels *honrats*... Tots los partits son *honrats*, quan *honradament*, *llealment*, *francament* se professan. Mes hi ha circunstancias en las que per nostra part seria debilitat transijir... *Francament* ho dihem: *nosaltres* respectem la vostra *honradesa*, pero estarem sempre al costat de la nació!

Lo Sr. Frigerio no comprenent una paraula d' aquesta conclusió

tant elocuent, inclina 'l cap ab resignació y repren ab tota tranquilitat lo curs de sas meditacions. La mamá Menafuoco desplega *Lo Fibló* cappervall fent veure que llegeix. En Gallina s' encarrega d' apendre de memoria las paraulas que ha escrit Zannadio en la cartera pera férselas traduhir á Menaggio per un antich mestre de llengua alemana. Las duas germanas se quedan *dignament* calladas.

A Varenna la diligencia fa parada... Los dos sabis baixan del carruatge, i' un pera trasladarse á Menaggio, l' altre pera continuar á peu son camí fins á Bellano. En Gallina, avans de sortir de la diligencia te un breu coloqui ab la senyora Menafuoco.

—Ho han entés?

—Oh! no som pas tant tontas.

—Saben que ha escrit en la cartera aquell jesuita de la corbata blanca?

—Qué?

—Tres paraulas en aleman... *Quousque tandem abutere*! .. Ja me las faré traduhir á Menaggio.

—Haveu vist com lo mes jove s' ha tornat vermell quan li he parlat de Cavour?

—Y l' altre... no ha tremolat al sol nom d' en Garibaldi?

—Y tots dos no s' han mirat quan he parlat de tranzicions?

—Prou! Jo 'ls hi asseguro, senyoras, que lo que es á Menaggio l' un d' ells quedará ben servit!

—Del altre que va á Bellano ja 'ns n' encarragarém nosaltres!

—Es menester ferlos morir recremats.

—Conti ab la nostra llealtat, ab la nostra franquesa.

—Son dos austriachs!

—Dos esploradors!

—Dos espias!!!

(*Seguirá*).

DOS ESPÍAS

PER ANTONI GHISLANZONI

(Continuació.)

Cap. III.—*Una criada revolucionaria.*

A l' endemá á punta de dia, en Gallina, ab lo menescal y 'l sargento furriel de la Guardia Nacional, surten de Menaggio y se 'n van á una caseta aprop de la població, ahont lo vespre anterior s' havia hostatjat lo professor de ciencias naturals senyor Cándi Frigerio, lo supost emissari del Austria.

—Companys, diu en Gallina, aquí es menester donar probas d' habilitat politica, es menester portar la cosa de tal manera que del mal ne surti 'l bé. Hem de servirnos d' aquest instrument del despotisme pera ajudar á la causa italiana, pera assegurar la sort del nostre país.

—Bravo! bé! ben parlat! exclama 'l menescal. Ell ha vingut per espiar lo que fem nosaltres á Menaggio; nosaltres nos aprofitarém d' éll pera saber la que fan á Viena 'ls nostres enemichs. ¿Qué 't sembla sargento?

—Ara per ara feuho vosaltres! Quan hi hagi necessitat de posar sobre las armas á la Guardia Nacional, no tindréu mes que dirho.

—Primer de tot busquém un pretext per entrar á la casa.

—Jo conech la Quica, la mestressa..... una bona italiana, una lliberalassa que en lo 48, quan tornaren los austriachs, caixelá 'l nas á un cabo tirolés que volia petonejarla per forsa.....

—Te sembla que será bo posarla al corrent.....

—Potser sí y potser no..... Veurém d' ahont ve 'l vent.. .. Mes, ja hem arrivat á la gola del llop.

—La Quica es á la porta!

—Prudencia y circunspecció!

—Jo diria que 'n Gallina passés endavant y que nosaltres nos quedessim á certa distancia pera no infundir sospita.....

—No! es millor ser tots plegats y fer com aquell que va á passeig.

—Bon dia Quica! 'ns hem llevat dematí? Qué hi ha de bó?

—La nostra Quicona! cada dia més guapa! cada dia més fresca!.....

Desde que 'ls austriachs son fora del país s' ha tret deu anys de sobre.

—Ja sabéu ben bé quin carinyo 'ls hi portava als austriachs! respongué la bona dona satisfeta de las floretas que li havian tirat. Jo també m' he portat com bona italiana. Vos juro que si encara me 'n queya algun entre grapas d' aquells marrans, jo 'l posaria com nou! Bah! Ara ja no hi ha perill.

—Al menos, aixís se creu.....

—Cóm? qué voléu dir ab aquest *aixís se creu?*

—Quiqueta meva, respón lo sastre ab posat misteriós; jo certament no tinch pas por de que tingan de tornar á venir las trifulgas de 48..... pero en quant á austriachs..... ó, vull dir, á austriacats..... sempre hi ha perill de trobarne fins en la nostra mateixa terra. L' ayre no está encara purgat del tot.

—Ben segur! exclaman á la vegada 'l menescal y 'l furriel, lo nostre Gallina diu molt bé..... L' ayre no está encara purgat del tot!.....

—Pero 'l purgarém!.....

—Diu molt bé 'l nostre Gallina..... Lo purgarém!

—Y sense demanar permís á la superioritat!

Al proferir tals paraulas los tres compays se cambiaren ulladas misteriosas y terribles.....

—Pero..... me feu por, exclamá la Quica. ¿Hi ha potser algun nubolot pels ayres? ¿Havéu llegit potser alguna mala noticia en la *Gaceta*?...., Per l' amor de Deu..... digueume alguna cosa..... al menos á mí..... Que la Verge Santíssima 'ns guardi de novas desditxas!

—Massa que hi es un nubolot pels ayres! prossegueix en Gallina, després d' haver consultat als seus companys ab una ullada significativa. Y que 'l nubolot no es pas lluny..... es ben aprop..... está sobre d' aquesta casa..... ¿Sents Quica?—Y en aquest punt lo sastre demana altra vegada als companys una mirada d' aprobació.—Tením de comunicarte un gran secret..... un secret d' Estat..... mes avans de tot tens de jurarnos que de tot quant aném á dirte no 'n resarás paraula á cap ánima viventa.

—¿Jo? ¿jo parlar? ¿qué vos heu pensat?.... ni que m' arranquessin la llengua ab unas estenallas....

—Be, sápigas donchs.... Pero, primer de tot ¿ja estém ben sols?.... ¿No hi ha ningú á casa teva que puga sentir los nostres enrahonaments?

—Ja sabéu que aquesta casa está deshabitada desde que 'l senyor comte s' ha trasladat á Turin. Ahir vespre va arrivar de Milan un foraster pera quí fa pochs dias va escriurem lo procurador del senyor comte que posés á la seva disposició la habitació del segon pis.

—¿Y tú 'l coneixes á n' aquest foraster?

—No sé res més sino que 's diu senyor Frigerio....

—¿Y no sabs que ha vingut á fer á n' aquest país?...

—Jo no sé res.... jo

—Ja ho sabém nosaltres...! ¿Dorm encara?

—No, ha sortit de casa avans de trench d' auba.

—Dimontri! No pert pas lo temps! Y qué t' ha dit al sortir?

—M' ha dit, espereuvos, m' ha dit que no tornaría avans de las nou de la nit.... que no 'm prengués la pena de referli 'l llit y d' arreglarli 'l quarto.... No vol que ningú posi 'ls peus en la seva estancia.

—Lo pillet ha prés totas las precaucions? Y be, escolta Quica: es menester que 'ns acompanyis al seu quarto.

—Oh! això no.... no es possible!...

—¿No sabs tú lo que ha vingut á fer á Menaggio lo senyor Frigerio?... ¿Sabs quína casta de serpent s' ha introduhit á casa teva? Ni més ni menos que un espía dels austríachs.

—Misericordia! exclama la Quica posantse las mans á la cofia... Un espía dintre de casa meva! Un austríach! Vos juro per tots los meus passats difunts que ahir vespre quan lo vaig veure entrar, vaig sentir una extremitut com si m' haguessin donat una punyida á la boca del cor. Ara comprench perque la gata no va correr á fregárseli per las camas, com acostuma á fer ab tots quants venen á casa!...Ja... lo nostre procurador es donchs també un altre bell trasto.... Un austriacot corromput que quan ve aquí fora á examinar los comptes sempre 'n té de novas per atormentarnos á nosaltres, á la pobre gent!... Y es éll quí 'ns ha regalat aquest bell inquilino!... Veniu donchs, fills meus, las claus de la habitació son á la disposició vostra.... Y si no n' hi ha prou, obrirém fins le maleta d' aquell guapo foraster.... y obrirém las cartas! Quan se tracta d' anar contra 'ls austríachs ó 'ls espías.... ja 'm teniu en cos y ánima.... ab lo cor, ab las unglas y.... ab las dents! Marrans! Assessins! Monstres!... Y han anat á pensar justament ab la meva casa. A n' ells! de ferm! fills meus!... Veniu ab mí y feu com si fossiu 'ls amos.

Precedits y animats per la Quica pujan los tres companys rápidament la escala, 's precipitan en lo quarto del sabi, y en un moment obran los armaris, regiran los mobles, remenan las caixas y ho posan tot en desconcert. Busca d' aquí, furga d' allá.... las camisas, calsotets y mocadors volan pel quarto. Lo sargento furriel s' apodera de la cartera y devora ab los ulls las lletras.

—Gallina!

—Qué hi há?

Tots envoltan al sargento.

—No hi ha dubte!... aquí hi ha 'l cos del delicte!...

—Llegeix furriel!...

—Son anotacions lacónicas.

—Ah monstre! interrumpeix la Quica posantse las mans á las caderas, lacónicas!... Quina casta de paraulas tenen aqueixos austríachs!

Lo sargento, no sens dificultat, consegueix llegir una quinzena de paraulas incomprensibles pera ell y pera quants l' envoltan; paraulas técnicas de la ciencia, las quals basta sols dirlas pera que s' esborronin los que las están escoltant.

—Prou! Prou! no 'n vull sentir més! crida la Quica tapantse las orellas y corrent pel quarto com una esperitada.

—Aquí s' hi amaga alguna trama infernal! exclamá 'l manescal.

—Fills meus, diu en Gallina, ab solemnitat.—Fills meus! Es precís posarse una ma al cor y un' altre al cap!.... Devant dels nous descubriments que havém fet, devant d' aquestos documents malvats que Deu ha posat en nostras mans pera desfer las tramas del despotisme, dubtar seria tonteria, retrocedir, debilitat..... lo silenci, delicte..... la indulgencia, complicitat..... Pero no convé olvidar que vivim en un país lliure y gobernat per lleys civils..... Forsa y prudencia! Energia y legalitat! Rigor y justicia..... sigan las nostras divisas.

—Bravo!!!

—Recullim, donchs, totas las probas materials del delicte, y armats dels preuhats documents, convoquém l' autoritat del país y formulém legalment l' acusació!

—Bravo!!!

—A mí 'm sembla que ab lo que conté aquesta cartera, basta y sobra pera fer anar al malvat á la forca.

—Y si no n' hi ha prou ab la cartera, afegeix la Quica, preneu també aquest mocador groch senyalat ab lletras negras..... Lo mostre lo tenia amagat en las butxacas del paltó.

—¿Y aquestas flors dissecadas, també grogas y negras, que l' infame ha cregut sustreurer á las nostras investigacions, amagantlas dintre 'l forro del barret?

—També servirán pera 'l procés.

—Y ara fills meus, segueix en Gallina ab autoritat, posemnos d' acort y pensém en establir nostre programa. Primer de tot: tu sargento, té 'n vas tot seguit á casa 'l batlle, y li demanas á quina hora podrá donarnos audiencia demá..... Tú *marescal*, té n' anirás ab quatre ó cinch homes de confiansa á explorar lo camí de Porlezza, y veurás d' informarte pera ahont ha passat, ab quí ha parlat, ahont ha dinat, ab quins subjectes s' ha frecuentat! Extendrás ó farás extendre

una exacta ressenya, afeginthi tots aquells documents que per un sia cas pugas recullir. Després, tú Quica.....

—Lo que jo tinch de fer ja m' ho tinch manegat, respon la criada llampegantli 'ls ulls..... Vos juro que aquell austriacot se recordará mentres visca, de la nit que haurá passat á casa meva..... Oh! y després, á casa meva mano jo..... Ne tinch pensadas unas!.... No m' arribara may l' hora de que torni aquell animal pera guisarmel un xich á la meva moda.....

—Be! vaja! casdascú del seu ofici..... Endevant, fills meus! Tú Quica, cuyda de no comprometrens ab qualsevol imprudencia..... Fes de manera que ell no entri en sospita..... Si per cas demana la seva cartera.....

—Li diré que 'l gat se l' ha emportada.

—Viva la nostra Quica y morin los austriachs!

—Morin los espias!

Los tres companys surten de l' estancia alternant los vivas ab las imprecacions. La Quica, després d' haverlos acompanyat fins al peu de l' escala, entra inmediatament en lo quarto del foraster y 's planta devant del llit com un general d' exércit que medita una batalla.

La Quica estudia ab un cop d' ull las posicions, calcula 'ls medis d' atach y concebeix lo plan estratégich. Un quart d' hora després totas las comares del vehinat están en revolució..... tots los instruments bélichs que pot proporcionar la cuyna, totas las armas del arsenal femení concorren al gran preparatiu.

Ja veurém en lo següent capítol quan enginyosa pot ser la dona pera atormentar una criatura humana.

Cap. IV.—*La nit del espía*

Son las nou de la nit. Plou á bots y á barrals. Lo carrer está fosch y plé d' aygua. Lo Sr. Frigerio torna de la seva llarga excursió portant un feix d' herbas recullidas en la montanya... Oh sí 'l mon sapigués quants sacrificis costa als mártirs de la ciencia descubrir una planta, un mineral, un insecte!... Lo Sr. Frigerio, després de setze horas de camí y de pacientas investigacions, no ha trobat encara l' eléboro groch. ¿Creyéu que per aixó 'n desespera? Demá pensa llevarse de bon demati y enfilarse als pichs més enlayrats dels Alpes pera fer novas investigacions.

Mentrestant no li vindrá malament un xich de repós y poder trencar una mica 'l son. La ciencia no guarda al home del cansament y del fret, y 'l Sr. Frigerio, ademés d' estar débil, se troba postrat.

Finalment, ja som á casa, la porta es tancada, truquém.

Ningú respon.

Truquém altra vegada, silenci complert.

—Donchs que son tots morts en aquesta casa? Ep! Mestressa! Quica! veniu á obrir sino 'm vaig á morir anegat pel xáfech!

Passan deu minuts y apareix un llumet á la finestra.

—¿Es vosté senyor foraster?

—Soch jo Quica! corréu... baixéu aviat, per l' amor de Deu...

La finestra s' obra y la Quica treu lo cap á fora embolicat ab l' estrenya-caps.

—Jo 'm creya que ab aquest temps tant infernal no tornaria á casa aquesta nit... Ara baixo tot seguit á obrir... ¡Ay pobre de mí que 'l llum se m' ha apagat!... Y ara, ahont son los mistos? M' he descuidat de portarne al quarto... Esperis una mica...

Y la finestra 's tanca.

No 'm faltava més que aquesta, pensa l' home de ciencia. Pero la pobre dona no hi té cap culpa... Basta! n' he tomat ja tanta d' aygua que quatre gotas més no 'm farán cap mal.

Arrimat al llindar de la porta, lo professor espera ab esperit resignat. Posa atenció á cada soroll que surt de la casa. La Quica ha baixat ja la escala y ha entrat á la cuyna, ha topat ab una taula y ha caygut una cassola de la paret... Dos renechs recaragolats.—Sembla que 'l diable hi balli. Si 'l Sr. Frigerio tingués lo do de la doble vista y pogués reparar lo que passa en la cuyna, veuría quatre donas sentadas prop la llar que riuhen de baix en baix ab satisfacció diabólica y que á cada imprecació d' impaciencia que deixa escapar éll dels llábis, responen: així 't reventessis, malehit espía!

Asseborida aquesta primera venjansa, la Quica troba 'ls mistos, encen lo llum y corra á obrir.

—¡Ay! Vosté dissimuli.... Sr. Frigerio.

—¡No hi ha de que, bona dona! acompanyeume abiat al meu quarto y feume 'l favor, si pot ser, d' encendrem una mica de foch.

—¡Mare de Deu Santissima! pero ahont trobaré llenya en aquesta hora?.... Aquell bestia de masover tanca cada vespre 'l graner per por de que li gasti alguna faixina.

—No vos amohineu Quica, ja que no hi ha llenya, tampoch ne necessito. Me cotxaré entre las flassadas.

Parlant d' aquesta manera, lo Sr. Frigerio puja l' escala y entra en lo quarto seguit de la Quica, qui, després d' haverli preguntat si necessitava alguna altre cosa, donantli la bona nit de boca, pero desitjantli de cor un mal repós, se 'n va corrents com si tingués alas.

Haveu may provat la dolsa sensació qu' esperimenta al entrar un en lo seu quarto, una habitació confortable, tranquila, quieta, després d' haver caminat tot lo dia pel sol y per la pluja? ¡Quina voluptuositat

al deixarse caure sobre 'l tou ganapé, al estendre brassos y camas sense cap mena de cuidado, ab tot desembrás! Al abandonar per primera volta vostre cos cansat sobre 'ls coixins, sentiu un dols formigueix corre per totas las vostras articulacions y pujar desde las estremitats inferiors al cervell.... ¡Oh! Jn tenen rahó 'ls filósops de definir lo plaher dient qu' es lo paréntessis de la pena!....

Lo Sr. Frigerio ha posat las plantas sobre la taula.... y atret per una ample poltrona que li esten los brassos, s' hi abandona ab aquell ímpetu confidencial tant propi de las parts més pesants y menos pensadoras de la máquina humana.... Pero tot just los dos cóssos elástichs se posan en contacte, lo professor pega un bot y llensa un crit com si l' hagués picat un escursó. Si be 'ls apéndices de l' esquena son considerats per los fisiólechs com las parts menos sensibles del home, no cal preguntar al Sr. Frigerio quinas pessigollas va esperimentar al sentirse atravessadas quatre grans agullas en aquellas regions elásticas.

¡Oh decoro de la ciencia! ¡Oh gravetat professoral! ¡Quánt poch se necessíta pera comprometreos! Si 'ls mémbres del Institut, si 'ls envejosos colegas, si 'ls estudiants de l' Universitat vejessin al senyor Frigerso ab las mans apretadas á la part ferida, agitarse, saltar y xisclar tot sol pel quarto! L' infortunat professor perdería en un moment l' autoritat y la fama guanyadas en cent vint y quatre opúscols cientifichs. Afortunadament lo Sr. Frigerio no pot imaginarse poch ni molt qu' una mitja dotzena de donas tingan la satisfacció de contemplarlo en aquella posa grotesca, enviantli pel forat de la clau una salva d' injurias y d' improperis.

¡Basta! lo dolor ha sigut passatger... La contraccio ha cessat, lo Sr. Frigerio estira 'ls membres y pren una actitut més seria.... pero no li reneix la confiansa. Tots los mobles del quarto poden amagar una pérfida trama. Palpant l' encoixinat dels demés sitials, la ma del Sr. Frigerio ha trobat altres punxas..... Aquestas no son plantas que creixin naturalment en l' estopa, pensa l' home de ciencia, algú las ha trasplantadas aqui ab malas intencions. Demá aclariré aquest assumpto.... Pero, ¿ahont es la meva cartera? ¿ahont son los meus papers?.... Algú sens dubte ha vingut á tafanejar las mevas cosas.... ¡Oh! jo no vull anarmen al llit si primer ... ¡Misericordia!.... ¡Una rata dintre 'l meu estrenyacaps! Pero no... no es una rata... es un gat... ¿Qué es aixó?... ¡la cúa d' un gat cusida al meu estrenyasaps! Pero aixó no es natural.... ¡Quica! ¡Quica!... ¡Ey!... ¡Quica dich!

—Un cránch! un accident! una fístola! responen en veu baixa las donas.

—Quica! Quica! crida de nou lo professor pegant cops de peu á la porta al adonarse de que está tancada per la banda de fora.

Després d' haver picat inutilment una bona estona, desesperant de rebrer cap mena de socors, lo pobre home s' acosta al llit y tremolant d' emoció, de cansament y de fret, pren lo partit d' ajeures y d' esperar á demá pera coneixer l' origen de tants infortunis...

Ja 'l professor ha conseguit treures de sobre la roba xopa de la pluja, ja alsa una cama pera pujar al llit... quan... al mourer las flassadas se li presenta á la vista un espectacle estrany y terrible que li fá posa 'ls cabells de punta .. Aquesta vegada lo professor queda sense paraula... Permaneix inmóvil ab la boca badada, petrificat per la sorpresa y lo terror.

Una vintena de cránchs vius giravoltan entre 'ls llensols, agitant las antenas amenassadoras com si esperessin una víctima pera destrossar; y altres tantas granotas saltant atrevidament d' una galleda corran, botant, per sobre tots los mobles del quarto.

Quan l' home está conmogut per graves y extraordinarias impresions, de que li serveix la ciencia? L' ilustre naturalista, lo docte professor que durant tants anys s' ha fet malbé la vista y 'l cervell estudiant totas las varietats del regne animal, baix l' influencia de la sorpresa y del terror pren los cránchs per escorpins y las granotas per ratas pinyadas.

Aquesta errada científica no alucina per molt temps al Sr. Frigerio. Quan, finida ja la violenta conmoció, está en aptitut de reconeixer la propia errada, ab flema de sabi recull cuidadosament los escampats animalets y un á un los fica á la galleda.

Pobres bestiolas ignocents! pensa 'l Sr. Frigerio, seria una verdadera injusticia que desfogués la meva ira contra vosaltres... Vosaltres no sou mes que l' instrument d' algun tonto ó mal intencionat. Pero d' ahont m' haurá sortit aquest enemich incógnit, aquest geni pervers que s' ha proposat ferme passar tan mala nit? A Menagio no hi ha ningú que 'm conegui... Jo no he fet may mal á ningú... Basta!... Espero haver superat las majors desditxas... Demá... la Quica m' esplicará aquesta historia...

Lo professor, vensut pel cansament y per la son se fica atrevidament al llit; pero tot just ha apagat lo llum, veu apareixer en la paret frontera un cap de mort fosforescent y sota d' ell, en lletras de foch: MORT AL AUSTRIACH.

(*Seguirá*).